

Дроздов Олександр Юрійович

доктор психологічних наук, професор,
завідувач кафедри загальної, вікової
та соціальної психології імені М. А. Скока,
Національний університет «Чернігівський колегіум»
імені Т. Г. Шевченка,
м. Чернігів, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-6682-9108>
dalmar@ukr.net

**«НАРОДНИЙ РЕЦЕПТ ПЕРЕМОГИ»: СОЦІАЛЬНІ УЯВЛЕННЯ
ПРО ПЕРЕМОГУ В РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКІЙ ВІЙНІ
В ПОЛІТИЧНІЙ СВІДОМОСТІ ВІТЧИЗНЯНОЇ МОЛОДІ**

Актуальність дослідження зумовлена соціальною значущістю проблем російсько-української війни в масовій свідомості українців, зокрема термінів та способів її завершення. Уявлення про перемогу в цій війні є не просто домінуючим соціальним очікуванням майже всіх українців, а своєрідним «індикатором» їхньої масової політичної свідомості.

Мета статті полягає у вивченні соціальних уявлень сучасної студентської молоді про конкретні засоби (шляхи) досягнення і труднощі перемоги України в російсько-українській війні, а також зв'язку цих уявлень із соціодемографічними чинниками та рівнем їхнього патріотизму й популізму.

Методи і методологія. Онлайн-дослідженням (жовтень 2025 р.) охоплено 551 студента (віком 17-35 років; 85% – жінки, 15% – чоловіки) з різних регіонів України («Захід», «Центр», «Північ», «Схід», «Південь»). Було використано авторську анкету з елементами суб'єктивного шкалювання (для вивчення соціальних уявлень про чинники перемоги), шкалу патріотизму з опитувальника «Громадянська ідентичність» І. Петровської та шкалу популістських орієнтацій О. Резніка.

Основні результати і висновки. Найвагомішими факторами перемоги українська молодь вважає грамотне вище військове керівництво, грамотність командирів військових частин та їхнє бажання берегти життя солдат, а також ефективну роботу спецслужб. Відносно значущими є також наявність достатньої кількості сучасного озброєння, грамотне вище політичне керівництво, воєнна допомога з боку країн Європи і США, боротьба з корупцією серед військових керівників / політиків, урядовців і депутатів, згуртованість і патріотизм населення країни, фінансова допомога з боку європейських країн. До найменш значущих чинників перемоги можна віднести втручання Вищих сил, грамотну і справедливу мобілізацію, антипутінські виступи в росії. На думку молоді, найбільше проблем зумовлено такими складниками, як-от боротьба з корупцією серед політиків / військових керівників і наявність достатньої кількості сучасного озброєння. Серед різних соціодемографічних та особистісних факторів, пов'язаних з оцінкою значущості чинників перемоги, найвагомішим є рівень патріотизму. Крім того, на оцінку окремих чинників перемоги впливають вік і стать, меншою мірою – мова повсякденного спілкування, регіон проживання та рівень популізму.

Перспективи подальших досліджень убачаються в порівнянні отриманих результатів з оцінками експертів (політологів, дипломатів, військовослужбовців тощо), що дасть змогу виявити міру адекватності уявлень, наявних у масовій свідомості української молоді.

Ключові слова: соціальні уявлення; масова свідомість; війна; перемога; молодь.

Oleksandr Drozdov

Doctor of Psychological Sciences, Professor,
Chief of M. A. Skok Department of General,
Developmental and Social Psychology,
T. H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»,
Chernihiv, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-6682-9108>
dalmar@ukr.net

**«FOLK RECIPE OF VICTORY»: SOCIAL REPRESENTATIONS
ABOUT VICTORY IN THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR**

IN THE POLITICAL CONSCIOUSNESS OF DOMESTIC YOUTH

The relevance of this study is determined by the social significance of the issues surrounding the Russian-Ukrainian war within the mass consciousness of Ukrainians, particularly regarding the timing and means of its conclusion. The notion of victory in this war is not merely a dominant social expectation shared by almost all Ukrainians but also serves as a distinct indicator of their mass political consciousness.

Research Objective. The primary objective of this article is to examine the social representations of contemporary Ukrainian student youth regarding the specific means (pathways) to achieve, as well as the difficulties encountered in attaining, Ukraine's victory in the Russian-Ukrainian war. Furthermore, the study seeks to explore the relationships between these representations, sociodemographic factors, and students' levels of patriotism and populism.

Methods and Methodology. An online survey was conducted in October 2025, encompassing 551 students (aged 17–35; 85% female, 15% male) from various regions of Ukraine (West, Center, North, East, South). The research utilized an author-designed questionnaire with elements of subjective scaling (to study social representations of victory factors), the Patriotism Scale from I. Petrovska's "Civil Identity" questionnaire, and O. Reznik's Scale of Populist Orientations.

Main Results and Conclusions. The most significant factors for victory were perceived to be competent higher military leadership, the competence of military unit commanders and their willingness to preserve soldiers' lives, and the effective operation of special services. Factors considered relatively significant included having a sufficient amount of modern weaponry, competent higher political leadership, military aid from European countries and the USA, the fight against corruption among military leaders/politicians, government officials, and parliamentarians, national cohesion and patriotism of the population, and financial assistance from European countries. The least significant factors were perceived to be the intervention of Higher Powers, competent and fair mobilization, and anti-Putin protests in Russia. According to the youth, the most critical existing problems concern the fight against corruption among politicians/military leaders and the availability of sufficient modern weaponry. Among the various sociodemographic and personality factors linked to the perceived significance of victory factors, the level of patriotism was found to be the most weighty. Furthermore, age and gender showed correlation with the assessment of specific victory factors, while the language of daily communication, region of residence, and level of populism were less influential.

Future Research Perspectives. Future research is envisioned to involve comparing the obtained results with the assessments of experts (political scientists, diplomats, military personnel, etc.), which will allow for the determination of the adequacy of the representations present in the mass consciousness of Ukrainian youth.

Keywords: social representations; mass consciousness; war; victory; youth.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Мабуть, аксіоматичною буде теза про те, що перемога в російсько-українській війні є однією з основних потреб переважної більшості громадян України, а очікування цієї перемоги – основним складником суспільних настроїв усього українського суспільства від 2022 року. А проте в уявленнях про цю перемогу протягом війни спостерігається певна динаміка (починаючи від її термінів і закінчуючи розумінням того, що вважати перемогою). Слід зазначити, що така динаміка простежувалася в поглядах та оцінках не лише політиків, військових, численних аналітиків та журналістів, а й значної частини наших громадян. Саме тому зміст соціальних уявлень українців про перемогу можна вважати своєрідним індикатором їхньої масової політичної (зокрема геополітичної) свідомості. Так, безперечний інтерес становить вивчення соціальних уявлень про перемогу серед молоді – тієї соціальної групи, яка, з одного боку, активно залучена до війни (у ролі чинних і потенційних військовослужбовців), а з іншого – чії погляди та оцінки впливатимуть на специфіку політичної культури майбутньої України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню різних аспектів сприймання та віри українців у перемогу в російсько-українській війні було присвячено низку досліджень. Практично всі вони мали соціологічне спрямування і стосувалися ступеня віри громадян України в перемогу, уявлень про час цієї перемоги та її умови. Так, згідно з даними соціопитування Фонду «Демократичні ініціативи» (червень 2023 р.), загальна тенденція віри в перемогу хоч і простежувалася (77% опитаних були цілком упевнені і 16% – радше вірили), однак громадська думка не була одноставною щодо термінів її очікування. Так, майже третина (31%) опитаних сподівалася, що перемога настане до кінця поточного (на момент дослідження) року, інша третина (32%) очікувала на перемогу протягом найближчих одного-двох років; близько 13% вважали, що перемогу доведеться чекати не менше ніж три-п'ять років. У більшості респондентів перемога асоціювалася з цілковитою поразкою росії (68%),

що призведе або до звільнення всіх окупованих територій (43%), або до розпаду самої країни-окупанта (26%) (Аналітичний звіт..., 2023).

Згідно з опитуваннями соціологічної групи «Рейтинг» останнім часом спостерігалось поступове зменшення частки українців, які вірять у перемогу України у війні. Зокрема, найвищі показники такої віри були в червні (98%) і квітні (97%) 2022 р. та в лютому 2023 р. (97%). Натомість у вересні 2023 р. цей показник знизився до 94%, у лютому і вересні 2024 р. – до 88%, а в липні 2025 р. – до 80% (Скільки відсотків..., 2025).

За даними опитування фахівців Фонду «Демократичні ініціативи» і Центру Разумкова (серпень 2025 р.), основними ознаками перемоги України у війні з росією більшість українців вважають повернення всіх полонених, депортованих і викрадених (37%), збереження української державності (31%) та припинення ракетних обстрілів (30%). Зазначимо, що про звільнення українських територій до кордонів 1991 р. заявили 27% респондентів. Найменш значущими ознаками перемоги вони вважали провал російського наступу і стабілізацію фронту (12%), конфіскацію й передання Україні заарештованих російських активів та коштів (12%) і збереження міжнародних санкцій проти росії (11%). Про віру в перемогу на момент опитування заявили 73% респондентів, при цьому найнижчий показник був серед мешканців східних областей України (55,5%) (Українці назвали..., 2025).

Проте згадані та інші аналогічні соціопитування, по-перше, охоплюють доволі широкий діапазон респондентів (що часто не дає змоги побачити специфіку окремих соціальних груп, зокрема молоді); по-друге, вони не вивчали уявлення про конкретні засоби/методи досягнення цієї перемоги; по-третє, вони досліджували саме демографічні, але не психологічні чинники уявлень респондентів про перемогу. Серед останніх, на нашу думку, важливими є такі, як-от патріотизм (полягає в мірі ідентифікації особистості з власною державою/країною, етнічною групою, усвідомленні їхньої цінності) та популізм (комплексна характеристика, яка, серед іншого, пов'язана з рівнем критичності мислення, схильністю спрощено сприймати та оцінювати соціально-політичну реальність). Отже, **метою нашого дослідження** стало вивчення соціальних уявлень сучасної студентської молоді про конкретні засоби (шляхи) досягнення і труднощі перемоги України в російсько-українській війні, а також зв'язку цих уявлень із соціодемографічними чинниками та рівнем їхнього патріотизму й популізму.

Виклад основного матеріалу дослідження. Емпіричне дослідження проводилося протягом жовтня 2025 р. в онлайн-форматі за допомогою Google-forms¹. Загальну вибірку (n=551) утворили студенти закладів вищої освіти, які тією чи іншою мірою презентували всі макрорегіони України: «Захід» (n=234), «Центр» (n=114), «Північ» (n=98), «Схід» (n=55) та «Південь» (n=28)². Зазначимо, що більшість респондентів мешкали в трьох регіонах – Львівській (26,9%), Чернігівській (17,6%) та Київській областях і м. Києві (14,1%). Незначна кількість опитаних (n=22) перебувала за межами України. Переважну більшість вибірки становили жінки (84,8%), що є типовим для більшості сучасних вітчизняних онлайн-опитувань; вік респондентів – від 17 до 35 років (у середньому 19,5 років). Як мову повсякденного спілкування більшість респондентів зазначили українську (62,8%), російську – 8,3%, а білінгвами себе визначили 28,9%.

Ми використали три методики: 1) авторську анкету з елементами суб'єктивного шкалювання – досліджуваних просили оцінити (за 7-бальною шкалою, де 7 – максимальний

¹ Автор висловлює подяку всім колегам, які сприяли проведенню дослідження: Л. Долинській, С. Кравчук, О. Лозовій, В. Шмаргуну (Київ), Т. Кузьменко (Переяслав), О. Шпортун (Вінниця), О. Літвінової (Кременчук), С. Аврамченко (Черкаси), І. Петровській, І. Галюну (Львів), О. Яцині (Ужгород), О. Іванашко (Луцьк), З. Бондаренко (Дніпро), О. Наливайку (Харків), Л. Івановій (Запоріжжя), І. Поповичу (Херсон).

² Нами використовувалася наступний територіальний розподіл: «Північ» – Чернігівська та Сумська області; «Центр» – м. Київ та Київська, Житомирська, Вінницька, Кіровоградська, Хмельницька, Черкаська, Полтавська області; «Захід» – Львівська, Івано-Франківська, Тернопільська, Волинська, Рівненська, Закарпатська, Черновицька області; «Схід» – Дніпропетровська, Харківська, Запорізька області; «Південь» – Херсонська, Одеська, Миколаївська області.

показник) значущість низки чинників перемоги у війні (пропонувався список з 23 варіантів), а також обрати ті з них, яких на їхню думку найбільше не вистачає (не більше ніж п'ять варіантів); 2) шкалу «патріотизму» з опитувальника «Громадянська ідентичність» І. Петровської (Петровська, 2016); 3) шкалу популістських орієнтацій О. Резніка (Популістські орієнтації..., 2024). Статистичний аналіз здійснювався за допомогою програми SPSS v23.

Отже, розгляньмо «народний рецепт» перемоги в уявленнях опитаних нами студентів (табл. 1). Найважливішими складниками (умовами) перемоги вони вважають: «Грамотне вище військове керівництво», «Грамотність командирів військових частин, їхнє бажання берегти життя солдат» та «Ефективну роботу спецслужб». Перші два чинники прямо пов'язані з успішністю планування і виконання військових операцій на фронті, збереженням життя наших військовослужбовців, а тому їх значущість для опитаних видається цілком закономірною. Значущість ефективності роботи вітчизняної розвідки і контррозвідки можна пояснити, з одного боку, усвідомленням більшістю молоді того, що справжня війна ведеться не лише безпосередньо «на фронті», а й по обидва боки від нього; з іншого боку, це може бути наслідком розуміння того, що відповідна робота ведеться не лише нашими, а й ворожими спецслужбами, що в Україні була і досі є «п'ята колона», з якою слід безкомпромісно боротися.

Таблиця 1

Оцінки досліджуваних щодо значущості чинників перемоги України в російсько-українській війні

Ранг	Чинники («складники») перемоги	(M ± SD)
1	Грамотне вище військове керівництво (Головнокомандувач ЗСУ, Генштаб та ін.)	6,13 ± 1,35
2	Грамотність командирів військових частин, їхнє бажання берегти життя солдат	6,12 ± 1,56
3	Ефективна робота спецслужб (боротьба з російською агентурою, розвідка, диверсії в тилу ворога тощо)	6,09 ± 1,37
4	Наявність достатньої кількості сучасного озброєння в ЗСУ	5,99 ± 1,66
5	Грамотне вище політичне керівництво (Президент, уряд, парламент)	5,97 ± 1,54
6	Воєнна допомога (зброя, боєприпаси) з боку європейських країн	5,95 ± 1,36
7	Боротьба з корупцією серед військових керівників	5,84 ± 1,78
7	Воєнна допомога з боку США	5,84 ± 1,39
9	Боротьба з корупцією серед політиків, урядовців, депутатів	5,81 ± 1,89
9	Згуртованість і патріотизм населення країни	5,81 ± 1,49
9	Фінансова допомога з боку європейських країн	5,81 ± 1,34
12	Патріотизм і підготовка військовослужбовців	5,75 ± 1,50
13	Послідовна антиросійська політика (санкції та ін.) з боку європейських країн	5,68 ± 1,61
13	Фінансова допомога з боку США	5,68 ± 1,38
15	Розвиненість вітчизняної воєнної промисловості	5,64 ± 1,52
16	Послідовна антиросійська політика (санкції та ін.) з боку США	5,63 ± 1,64
17	Відмова Китаю від підтримки росії	5,56 ± 1,65
18	Вступ України до ЄС	5,42 ± 1,68
18	Розвиненість вітчизняної науки	5,42 ± 1,49
20	Вступ України до НАТО	5,26 ± 1,83
21	Антипутінські виступи в росії	4,70 ± 2,04
22	Грамотна і справедлива мобілізація, боротьба з «ухилянками»	4,33 ± 1,96
23	Втручання Вищих сил (Бога, Долі тощо)	3,32 ± 2,25

Також досить значущими складниками майбутньої перемоги молодь вважає такі чинники, як-от: «Наявність достатньої кількості сучасного озброєння в ЗСУ», «Грамотне вище політичне керівництво», «Воєнна допомога (зброя, боєприпаси) з боку європейських країн», «Боротьба з корупцією серед військових керівників», «Воєнна допомога з боку США», «Боротьба з корупцією серед політиків, урядовців, депутатів», «Згуртованість і

патріотизм населення країни» та «Фінансова допомога з боку європейських країн». Практично всі ці чинники активно обговорюють у масмедіа і соцмережах від початку війни; крім того, вони прямо пов'язані один з одним (адже є усвідомлення, що зовнішня допомога залежить не лише від влади інших країн, а й від своєї, її рішучості боротися з головним негативним атрибутом української державності – корупцією).

На нашу думку, доречно звернути увагу на три чинники, які опитана молодь оцінила як не дуже значущі: «Вступ України до ЄС/НАТО» і «Розвиненість вітчизняної науки». Перші два були (й у принципі залишаються) своєрідною багаторічною мантрою української зовнішньої політики; багато політиків і «експертів» свого часу запевняли українців, що вони є своєрідною панацеєю від багатьох проблем, передусім від самої війни. Мабуть, значна частина наших опитаних почала таки усвідомлювати, що світ політики і геополітики є набагато складнішим, ніж здається, і що членство в різноманітних політичних та економічних союзах, альянсах та інших клубах розвинених й успішних країн не гарантує відсутність або автоматичне розв'язання власних проблем. Припускаємо, що така деідеалізація ЄС і НАТО може бути наслідком усвідомлення доволі нерішучої політики зовнішньої підтримки України у війні з росією і, відповідно, певного розчарування в Заході. З іншого боку, таку деідеалізацію варто оцінювати позитивно, адже в складному світі політики надмірна ідеалізація може дорого коштувати. Отже, масова політична (і геополітична) свідомість сучасної молоді тут демонструє певні ознаки зрілості, відходу від наївного інфантилізму («Захід нам допоможе»).

А ось низька оцінка значущості вітчизняної науки дещо насторожує. Нагадаємо, що йдеться не просто про сумніви з боку малоосвічених громадян у корисності «академіків»; такі оцінки давали здобувачі вищої освіти, які, власне, і вступали до ЗВО для вивчення цієї «науки» й повинні хоча б теоретично розуміти, що «коріння» всіх науково-технічних досягнень людства (зокрема у військовій сфері) так чи інакше пов'язане з відповідними науковими дослідженнями. Можливо, такі оцінки пов'язані зі статевою специфікою і соціально-гуманітарним профілем навчання більшості опитаних нами студентів (і, відповідно, поганим розумінням ролі технічних наук у війнах). А можливо, усе це відображає загальну невисоку оцінку сфери вітчизняної освіти і науки з боку молоді.

Хотіли б звернути увагу на чинники, які отримали найнижчі оцінки вагомості внеску в перемогу. Серед них: «Втручання Вищих сил», «Грамотна і справедлива мобілізація, боротьба з «ухилянтами», «Антипутінські виступи в росії». Перший результат, на нашу думку, відображає не лише секуляризованість масової свідомості сучасної вітчизняної молоді (що цілком природно), а й намагання більш-менш зріло і раціонально підходити до сприйняття війни як складного соціально-політичного явища, адже війну не можна «просто» закінчити або виграти, не доклавши значних людських зусиль. Низька оцінка мобілізаційного чинника, імовірно, пояснюється тим, що переважна більшість опитаних у відомому конфлікті інтересів «ТЦК – військовозобов'язані» так чи інакше схиляється на бік других (адже це їхні батьки, родичі, знайомі); вони більше ідентифікують себе з «простим народом», ніж з офіційними установами та цілями. На цьому прикладі, на жаль, можна помітити ознаки певної інфантильності масової політичної свідомості респондентів, браку розуміння, що широкомасштабна війна просто не може вестися виключно державними структурами без залучення громадян. Малозначущість антипутінських виступів вірогідно логічно впливає із загальної критичної оцінки українцями російського суспільства (що підтверджується результатами низки соціопитувань), яке не просто підтримує цю війну, а робить це внаслідок втрати елементарної суб'єктності, моральних орієнтирів, здатності до критичного мислення і протестної поведінки. Слід також зазначити, що саме ці три чинники мали найвищий рівень дисперсії оцінок.

Процедура U-критерія Манна – Уїтні дала змогу виявити низку *статевих відмінностей* в оцінках значущості різних складників перемоги. Зокрема, чоловіки вище, ніж жінки, оцінювали значущість грамотного вищого політичного керівництва (при $p=0,003$), боротьби з корупцією серед військових керівників (при $p=0,004$) і політиків (при $p=0,045$), грамотної і

справедливої мобілізації (при $p=0,005$), наявності достатньої кількості сучасного озброєння (при $p=0,001$), грамотності командирів військових частин (при $p=0,005$), патріотизму й підготовки військовослужбовців (при $p=0,001$), згуртованості та патріотизму населення (при $p=0,002$), розвиненості воєнної промисловості (при $p=0,004$), фінансової допомоги Європи (при $p=0,042$), воєнної допомоги США (при $p=0,012$), послідовної антиросійської політики Європи (при $p=0,004$) і США (при $p=0,009$), антипутніських виступів у росії (при $p=0,018$). Імовірно, це є наслідком більшого інтересу чоловіків до політичних, військово-політичних і геополітичних питань або орієнтації щодо них.

Процедура Н-критерія Краскела – Уолліса дала змогу виявити низку відмінностей щодо результатів трьох мовних груп (українськомовні, російськомовні та білінгви). Зокрема, українськомовні студенти давали вищі, а російськомовні – нижчі оцінки таким складникам перемоги, як-от грамотна і справедлива мобілізація (при $p=0,001$), патріотизм і підготовка військовослужбовців (при $p=0,009$), згуртованість і патріотизм населення ($p=0,001$), послідовна антиросійська політика Європи (при $p=0,007$) і США (при $p=0,035$), відмова Китаю від підтримки росії (при $p=0,015$), вступ України до НАТО (при $p=0,002$) і ЄС (при $p=0,003$). Найімовірніше, мова тут є відображенням іншого – особистісного чинника (патріотизму), зв'язок з яким буде проаналізовано нижче.

Для визначення статистично вірогідних відмінностей у відповідях мешканців різних регіонів знову було застосовано Н-критерій Краскела – Уолліса. При цьому ми вирішили порівняти результати лише чотирьох регіонів («Захід», «Центр», «Північ» і «Схід»), оскільки респондентів з південних областей України виявилось замало. Тут ми звернули увагу на низку статистично вірогідних відмінностей. Вони стосувалися оцінок значущості таких складників перемоги: боротьба з корупцією серед військових керівників (при $p=0,01$) і політиків (при $p=0,008$), наявність достатньої кількості сучасної зброї (при $p=0,025$), розвиненість вітчизняної воєнної промисловості (при $p=0,037$), вступ України до НАТО (при $p=0,01$). Найцікавішим видається те, що майже всюди (крім останнього випадку) найвищі оцінки давали респонденти з групи «Північ», а найнижчі – з групи «Центр». Лише щодо вступу до НАТО найвищі оцінки давали мешканці регіону «Захід», а найнижчі – з регіону «Схід», що цілком очікувано. Складно пояснити, чим саме зумовлені такі відповіді студентів з Півночі і Центру України. Припускаємо, що частково тут міг вплинути ситуативний чинник: у період проведення дослідження Чернігівська область перебувала під постійними інтенсивними обстрілами з боку росії, які призвели до значного погіршення електропостачання і блекаутів.

Щоб дослідити зв'язок оцінок значущості складників перемоги з віком і рівнями патріотизму/популізму, було проведено процедуру кореляційного аналізу за Спірменом (табл. 2). Як можна побачити, усі запропоновані складники так чи інакше корелюють з вищезгаданими чинниками. Найбільш значущим тут виявився патріотизм, який був пов'язаний з оцінкою майже всіх варіантів (крім втручання Вищих сил). Це можна вважати логічним, адже патріотично налаштована молодь наділяє більшою значущістю все те, що прямо чи опосередковано «грає на перемогу» нашої країни.

Таблиця 2

**Зв'язок оцінок значущості чинників перемоги України
в російсько-українській війні з віком, рівнями патріотизму і популізму**

Чинники («складники») перемоги	Кореляція		
	Вік	Патріотизм	Популізм
1. Грамотне вище військове керівництво (Головнокомандувач ЗСУ, Генштаб та ін.)	0,146 **	0,219 **	---
2. Грамотне вище політичне керівництво (Президент, уряд, парламент)	---	0,148 **	- 0,113 **
3. Боротьба з корупцією серед військових керівників	0,118 **	0,160 **	- 0,086 *
4. Боротьба з корупцією серед політиків, урядовців, депутатів	0,139 **	0,151 **	
5. Грамотна і справедлива мобілізація, боротьба з	---	0,219 **	- 0,118 **

«ухилянтами»			
6. Наявність достатньої кількості сучасного озброєння в ЗСУ	---	0,196 **	---
7. Грамотність командирів військових частин, їхнє бажання берегти життя солдат	0,122 **	0,174 **	---
8. Патріотизм і підготовка військовослужбовців	---	0,368 **	---
9. Ефективна робота спецслужб (боротьба з російською агентурою, розвідка, диверсії в тилу ворога тощо)	0,121 **	0,217 **	---
10. Згуртованість і патріотизм населення країни	---	0,390 **	---
11. Розвиненість вітчизняної воєнної промисловості	0,088 *	0,243 **	---
12. Розвиненість вітчизняної науки	0,138 **	0,206 **	---
13. Фінансова допомога з боку європейських країн	---	0,190 **	---
14. Фінансова допомога з боку США	---	0,161 **	---
15. Воєнна допомога (зброя, боєприпаси) з боку європейських країн	---	0,179 **	---
16. Воєнна допомога з боку США	---	0,161 **	---
17. Послідовна антиросійська політика (санкції та ін.) з боку європейських країн	0,086 *	0,231 **	---
18. Послідовна антиросійська політика (санкції та ін.) з боку США	0,114 **	0,239 **	---
19. Відмова Китаю від підтримки росії	---	0,170 **	---
20. Вступ України до НАТО	- 0,166 **	0,158 **	0,128 **
21. Вступ України до ЄС	- 0,124 **	0,185 **	0,135 **
22. Антипутінські виступи в росії	---	0,094 *	0,108 *
23. Втручання Вищих сил (Бога, Долі тощо)	- 0,093 *	---	0,145 **

Примітка: * - при $p \leq 0,05$, ** – при $p \leq 0,01$

А ось кореляції з віком і рівнем популізму виявилися більш вибірковими. Зокрема, увагу привертають негативні кореляції віку та оцінок значущості вступу України до НАТО/ЄС і втручання Вищих сил. Імовірно, накопичений життєвий досвід, соціальний інтелект та розвиненість критичного мислення зумовлюють більш скептичні (або тверезі) оцінки цих чинників. Розвиток здатності до системного мислення з віком, мабуть, пояснює те, що старші респонденти більшою мірою усвідомлюють значущість «непрямих» (невоєнних) складників перемоги – розвитку науки, промисловості, рівня підготовки кадрів, боротьби з корупцією. Найменше кореляцій отримано з таким чинником, як популізм. Зокрема, можна побачити негативні кореляції з оцінками значущості грамотного вищого політичного керівництва, боротьби з корупцією серед військових керівників і справедливої й ефективної мобілізації. Що ж до мобілізації, то тут усе очікувано (адже популісти завжди «за народ», а тому мобілізація «простих людей» сама по собі не буде значущою для них); а от інші результати, напевно, пов'язані із загальною схильністю популістів применшувати значущість влади і всього, що з нею пов'язано. Мабуть, найцікавішим результатом є позитивна кореляція популізму з таким чинником перемоги, як втручання Вищих сил (що, можливо, є наслідком схильності популістів до пошуку простих рішень складних проблем).

Найбільш проблемними моментами, які ускладнюють досягнення перемоги, виявилися «Боротьба з корупцією серед політиків, урядовців, депутатів», «Боротьба з корупцією серед військових керівників» і «Наявність достатньої кількості сучасного озброєння в ЗСУ» (табл. 3). На нашу думку, такий результат заслуговує на особливу увагу, адже він фактично відображає певну парадоксальність масової політичної свідомості українців: виявляється, що на заваді омріяної всіма перемоги, крім очевидного «зовнішнього ворога», стоїть не менш значущий «ворог внутрішній» (вітчизняні корупціонери, «гнила влада / командири»). З одного боку, це цілком співвідноситься з відомою багаторічною традицією українців критично оцінювати будь-яку владу; з іншого боку, це свідчить про наявність серйозних проблем або у вітчизняних владних структурах, або в комунікації між останніми і звичайними громадянами (що також, на жаль, є відомою вітчизняною традицією...).

Згадування про нестачу достатньої кількості зброї фактично теж є «камінцем у город» вищого політичного та/або військового керівництва, адже всі розуміють, що забезпечення армії зброєю є передусім завданням офіційних владних структур, а не волонтерів і небайдужих громадян з їхніми донатами.

Таблиця 3

**Оцінки досліджуваних щодо проблем з чинниками перемоги
України в російсько-українській війні («яких найбільше не вистачає»)**

Ранг	Чинники («складники») перемоги	Частка, у %
1	Боротьба з корупцією серед політиків, урядовців, депутатів	59,5
2	Боротьба з корупцією серед військових керівників	53,5
3	Наявність достатньої кількості сучасного озброєння в ЗСУ	53,0
4	Грамотне вище військове керівництво (Головнокомандувач ЗСУ, Генштаб та ін.)	48,3
5	Грамотне вище політичне керівництво (Президент, уряд, парламент)	45,7
6	Грамотність командирів військових частин, їхнє бажання берегти життя солдат	41,9
7	Згуртованість і патріотизм населення країни	29,4
8	Воєнна допомога (зброя, боєприпаси) з боку європейських країн	26,9
9	Воєнна допомога з боку США	24,3
10	Розвиненість вітчизняної воєнної промисловості	22,7
10	Вступ України до НАТО	22,7
12	Грамотна і справедлива мобілізація, боротьба з «ухилиянтами»	22,1
13	Фінансова допомога з боку європейських країн	21,8
14	Відмова Китаю від підтримки росії	20,5
15	Ефективна робота спецслужб (боротьба з російською агентурою, розвідка, диверсії в тилу ворога тощо)	19,6
16	Послідовна антиросійська політика (санкції та ін.) з боку США	17,6
17	Фінансова допомога з боку США	17,4
18	Послідовна антиросійська політика (санкції та ін.) з боку європейських країн	17,2
19	Патріотизм і підготовка військовослужбовців	15,8
20	Вступ України до ЄС	15,2
21	Антипутінські виступи в росії	13,8
22	Втручання Вищих сил (Бога, Долі тощо)	8,0
23	Розвиненість вітчизняної науки	7,4

На думку опитаної молоді, є також проблеми з такими чинниками нашої перемоги, як от «Грамотне вище військове керівництво», «Грамотне вище політичне керівництво» і «Грамотність командирів військових частин, їхнє бажання берегти життя солдат». Зрозуміло, що наші респонденти (які є цивільними і більшість яких становлять жінки) не можуть давати кваліфіковану оцінку всім рішенням і діям керівників, особливо військових. Можливо, частково такі результати є логічним продовженням уже згаданої схильності наших громадян усі проблеми «звалювати» на керівництво. З іншого боку, серед респондентів, безумовно, багато тих, чії рідні або знайомі служать у ЗСУ та інших військових формуваннях, воюють на фронті. А тому стверджувати, що такі оцінки є виключно «негативними стереотипами» чи наслідками «ворожих ІПСО», тут теж не можна. Урешті-решт, величезна кількість випадків самовільного залишення військових частин українськими військовослужбовцями (за різними оцінками масмедіа, 200-300 тис.), які часто пояснюють конфліктами з командирами конкретних підрозділів, свідчить про наявність реальної, а не вигаданої проблеми. Отже, нашим владним структурам тут є над чим подумати.

Можна помітити, що переважна більшість наших респондентів не вважає надто значущими проблеми, які досить часто обговорюють у масмедіа журналісти і різноманітні експерти: постачання зброї і фінансову допомогу США та Європи, запровадження країнами Заходу антиросійських санкцій, підтримку росії з боку Китаю тощо. Привертає увагу відносно низька (22,1%) частота згадування проблем з мобілізацією (зокрема щодо її справедливості), про яку часто можна почути нарікання від звичайних громадян. Імовірно,

тут мають місце ефекти ідентифікації або виправдання «простих людей» (таких як і самі опитувані). Найнижча частота згадування таких чинників, як-от «Розвиненість вітчизняної науки» і «Втручання Вищих сил» – пояснюється малозначущістю їх на тлі інших чинників перемоги.

Обмеження дослідження. Незначна кількість опитаних чоловіків і мешканців Сходу (і особливо Півдня) України, обмеженість вибірки здобувачами закладів вищої освіти дають нам підстави говорити швидше про певні соціально-психологічні тенденції в масовій політичній свідомості вітчизняної молоді.

Висновки і перспективи подальших досліджень. У масовій політичній свідомості сучасної вітчизняної молоді спостерігається певна ієрархія соціальних уявлень про значущість різних чинників («складників») перемоги в російсько-українській війні. Так, найвагомішими факторами перемоги молодь вважає такі: грамотне вище військово-керівництво, грамотність командирів військових частин та їхнє бажання берегти життя солдат, а також ефективну роботу спецслужб. Відносно значущими є також наявність достатньої кількості сучасного озброєння, грамотне вище політичне керівництво, воєнна допомога з боку європейських країн/США, боротьба з корупцією серед військових керівників / політиків, урядовців та депутатів, згуртованість і патріотизм населення країни, фінансова допомога з боку європейських країн. Натомість найменш значущими чинниками перемоги молодь вважає втручання Вищих сил, грамотну і справедливу мобілізацію, антипутінські виступи в росії. На думку студентства, найбільше проблем породжують такі складники, як-от боротьба з корупцією серед політиків, урядовців, депутатів / військових керівників і наявність достатньої кількості сучасного озброєння. Серед різних соціодемографічних та особистісних факторів, пов'язаних з оцінкою значущості чинників перемоги, найвагомішим є рівень патріотизму. Крім того, на оцінку окремих чинників перемоги впливають вік і стать, меншою мірою – мова повсякденного спілкування, регіон проживання та рівень популізму.

Перспективним напрямом подальших досліджень може бути порівняння цих результатів з оцінками експертів (фахових політологів, дипломатів, військовослужбовців тощо), що дасть змогу окреслити міру адекватності (обґрунтованості) уявлень, наявних у масовій свідомості українців.

Список використаних джерел

- Аналітичний звіт за підсумками опитування «Війна, мир, перемога, майбутнє» (27.07.2023). <https://www.oporaua.org/viyna/analitichnii-zvit-za-pidsumkami-opituvannia-viina-mir-peremoga-maibutnie-24828>
- Петровська, І. Р. (2016). Розробка та психометрична перевірка опитувальника «Громадянська ідентичність». *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: психологічні науки*, Вип. 1, Т. 1, с. 70–75.
- Резнік, О. (Ред.) (2024). *Популістські орієнтації в українському суспільстві*. Київ: Інститут соціології НАН України.
- Результати Всеукраїнського опитування КМІС з питань війни і миру: пресреліз КМІС (16.09.2025). <https://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1551&page=1>
- Скільки відсотків українців вірять у перемогу України у війні – результати соціопитування (23.08.2025). <https://zn.ua/ukr/war/skilki-vidsotkiv-ukrajintiv-virjat-u-peremohu-ukrajini-u-vijni-rezultati-sotsopituvannja.html>
- Українці назвали головні ознаки перемоги у війні з Росією (22.08.2025). <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/4028455-ukrainci-nazvali-golovni-oznaki-peremogi-u-vijni-z-rosieiu.html>

References

- Analitychnyi zvit za pidsumkamy opytuvannia «Viina, myr, peremoha, maibutnie» (2023) [Analytical Report of the Survey “War, peace, victory, future” Results]. <https://www.oporaua.org/viyna/analitichnii-zvit-za-pidsumkami-opituvannia-viina-mir-peremoga-maibutnie-24828> (in Ukrainian)
- Petrovska, I. R. (2016). Rozrobka ta psykhometrychna perevirka opytuvannyka «Hromadianska identychnist» [Development and Psychometric Check of the Questionnaire “Civic Identity”]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnogo universytetu. Serii: psykhologichni nauky* [Scientific Bulletin of Kherson State University. Series: psychological sciences], 1, Vol. 1, 70–75 (in Ukrainian)
- Reznik, O. (Ed.) (2024). *Populistski oriientatsii v ukrainskomu suspilstvi* [Populist Orientations in the Ukrainian Society]. Kyiv: Institute of Sociology of NAS of Ukraine. (in Ukrainian)

Rezultaty Vseukrainskoho opytuvannia KMIS z pytan viiny i myru: pres-reliz KMIS (2025) [Results of the All-Ukrainian KIIS survey on war and peace issues: KIIS press release]. <https://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1551&page=1> (in Ukrainian)

Skilky vidsotkiv ukrainsiv viriat u peremohu Ukraini u viini – rezultaty sotsopytuvannia (2025) [How many percentage of Ukrainians believe in Ukraine's victory in the war – survey results]. <https://zn.ua/ukr/war/skilki-vidsotkiv-ukrajintsiv-virjat-u-peremohu-ukrajini-u-vijni-rezultati-sotsopituvannja.html> (in Ukrainian)

Ukrainci nazvali holovni oznaky peremohy u viini z Rosiieiu (2025) [Ukrainians named the main signs of victory in the war with Russia]. <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/4028455-ukrainci-nazvali-golovni-oznaki-peremogi-u-vijni-z-rosieiu.htm>. (in Ukrainian)